

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU
ČESKÉ ŠVÝCARSKO

Listopad 2011

10. ročník

2/2011

Z OBSAHU:

Těžba v lesích Českého Švýcarska	2-3
Tesařici v NP	4-5
Sklípkani v Č. Švýcarsku?	6
Větvičník žlutý	7
Krahujčí trampoty	8
Sanace uvolněného skalního bloku nad Kyjovskou silnicí	9
Seminář Minulosti Českého Švýcarska	10
Nové obrázky v krajině	11
Otázky pro F. Brodského	12
Dolský mlýn - bilance	14-15
Labe, řeka „života“	16
Plavební zdrže na dolním toku Kamenice	17
NP očima místních obyvatel a návštěvníků	18-19
Soutěž pro čtenáře	20

Vážení a milí čtenáři,

na konci srpna jsme obdrželi výsledky velmi zajímavé dotazníkové studie (viz článek R. Nagela), kde mne, kromě jiných, zaujal zejména jeden výstup. Ve všech dotazovaných obcích se velká část respondentů pozastavovala či **kritizovala těžbu** v našem národním parku. Musím se přiznat, že mě to velmi překvapilo, neboť jsem očekával, že po našem dlouhodobém působení na širokou veřejnost právě ve směru vysvětlování, proč se v národním parku provádějí **lesnické zásahy** (těžby) čekal, že kritika v tomto směru bude menší.

Proč se tedy v lesích těží? Je nutno zdůraznit, že **cílem** národního parku je, aby se těžební činnost v budoucnu omezila pouze na případy, kdy budou ohroženy lidské životy či zdraví nebo majetek občanů. Nicméně cesta k tomuto cíli bude ještě bohužel dlouhá. Člověk na velkých plochách současného národního parku změnil složení lesa ze smíšených porostů (buků, jedlí, dubů, jeřábů atd.) na smrkové monokultury. To s sebou nese obrovské riziko, neboť takovéto monokultury jsou velmi náchylné na poškození klimatickými faktory (vítr, námraza, sucho, přivalové deště...) a také jsou od určitého věku, cca od 80 let stáří, velmi atraktivní pro některé druhy

lesních „škůdců“ (lýkožrout alias kůrovec). Ti dokážou zahubit lesní porosty smrku na rozsáhlých plochách.

Z těchto důvodů **musíme** provádět postupnou přeměnu člověkem založených lesních porostů smrku. Je zajímavé, že v různých debatách s občany se pravidelně a velmi hlasitě vine jako červená nit obava, „aby nedošlo k plošnému odumření lesa díky kůrovci, tak jako se to stalo na Šumavě“. Na stranu druhou jsme kritizováni za to, že se snažíme plošnému odumření lesa předcházet...

Musím znovu zdůraznit, že naším cílem je, aby v Národním parku České Švýcarsko byly lesy v takovém stavu, že nebudou potřebovat lidské zásahy. K tomu však budeme potřebovat nejen potřebný čas a prostředky, ale také vaši toleranci a pochopení.

Pavel Benda

Těžební činnost v lesích

V roce 2000 přestal být les na území Národního parku České Švýcarsko po dlouhé době hospodářsky využíván. Při vzniku parku byly veškeré lesy na jeho území převedeny z kategorie „lesy hospodářské“ do kategorie „lesy zvláštního určení“. V tomto okamžiku přestal být kladen důraz na produkční funkci lesa a začali být upřednostňovány funkce jiné, mimoprodukční (ochrana přírody, přírodních procesů, rekreační funkce atp.). Změna kategorie lesa ovšem neznamená, že na území národního parku bude zcela vyloučena těžba dřevní hmoty, jak lze poměrně často zaslechnout z úst návštěvníků parku. Těžba dřeva na území národního parku jen nenaplnuje parametry hospodářského využívání lesů za účelem získání příjmů za vytěžené dřevo, je však důležitým a nenahraditelným prostředkem pro konání přeměn lesních ekosystémů. Po uskutečnění těchto přeměn budou lesní společenstva ponechána samovolnému vývoji a těžební zásahy v takovýchto lesích budou prováděny jen zcela výjimečně a to z důvodu ochrany majetku, života a zdraví osob.

Lesy v národním parku

Národní park České Švýcarsko byl vyhlášen za účelem ochrany unikátních geomorfologických hodnot území, tzn. skal a skalních útvarů. Les na území dnešního národního parku byl po staletí využíván hospodářsky a v důsledku toho jsou lesní ekosystémy změněny do nynější podoby.

Harvestor. Foto: Tomáš Salov

Jsou zde hojně zastoupeny geograficky nepůvodní druhy jako je borovice vejmutovka, douglaska tisolistá, dub červený a v neposlední řadě i stanovištně nepůvodní druhy, hlavně smrk ztepilý. Právě tyto dřeviny jsou terčem cílených lesnických zásahů, jejichž smyslem je tyto dřeviny postupně odstranit a nahradit je původními dřevinami zejména bukem lesním, dubem zimním a jedlí bělokorou. Konání pracovníků národního parku je promyšlené a podložené odbornými průzkumy celého území NP. V minulých letech bylo, při zpracovávání plánu péče o národní park, provedeno důkladné a detailní typologické mapování národního parku jehož výsledkem je přesná specifikace druhového složení lesa na každé konkrétní lokalitě a právě toto typologické mapování je výchozím podkladem pro plánování veškerých lesnických a tedy i těžebních zásahů.

Proč se kácí stromy v národním parku

Před pracovníky národního parku stojí dva velmi důležité a rovnocenné úkoly, které současně definuje plán péče o národní park. Prvním je odstranění veškerých geograficky nepůvodních druhů z území NP (např. borovice vejmutovka) a druhým je radikální snížení zastoupení smrku ztepilého na území NP (ze současných 60% na cílových 30%) a jeho nahrazení původními druhy dřevin. Tyto dva úkoly nachází svůj původ ve skutečnosti, že na značné části území NP jsou lesní porosty s výskytem geograficky nepůvodních druhů a vedle těchto porostů jsou zde i rozsáhlé smrkové monokultury pokrývající již zmíněných 60% území NP. Smrkové monokultury byly ve velkém zakládány ve 20. letech minulého století, kdy celou tehdejší střední Evropu postihla mnišková kalamita a vzniklé holiny byly zalesňovány smrkem, dřevinou, která v relativně krátkém čase poskytovala kvalitní, rovné dřevo vhodné pro další zpracování. „Smrková mánie“ jak dnes lesníci nazývají tehdejší počínání pokračovala až do 70. let. Borovice vejmutovka a další geograficky nepůvodní dru-

Kůrovcový stram. Foto: Jan Drozd

hy byly do zdejších lesů vysazovány zejména pro jejich rychlý růst a rychlou produkci dřevní hmoty, bohužel tyto dřeviny svou přítomností a agresivním chováním vytlačují domácí druhy dřevin, nepříznivě mění chemismus půdy a vytlačují tak i bylinné druhy, jejichž existence je závislá na původní přirozené druhové skladbě lesa.

Dnes, zejména v národních parcích, je na přirozenou druhovou skladbu lesů kladen velký důraz. Lesní společenstva složená z domácích původních druhů jsou schopna odolávat tlaku biotických (hmyzí škůdci) a abiotických činitelů (vítr, sníh, námraza). Ve smrkových monokulturách jsou proto zakládány malé obnovní prvky (malé paseky tzv. „kotlíky“), které jsou základem budoucích lesních porostů s přirozenou druhovou skladbou. V praxi to znamená, že na malých ploškách uvnitř smrkových monokultur jsou vykáčeny stanovištně nepůvodní smrky a na jejich místo jsou zasazeny sazenice buku, jedle či jiných původních dřevin. Tyto kotlíky jsou následně rozšiřovány a předpokladem je, že během následujících desetiletí budou porosty stanovištně původních druhů převažovat nad nepůvodními lesními porosty a bude tak vytvořen základ pro samovolný vývoj lesních společenstev na území národního parku. Obdobným způ-

Národního parku České Švýcarsko

sobem jsou přeměňovány i lesy tvořené geograficky nepůvodními druhy s tím rozdílem, že jejich odstranění bude postupem času úplné.

Kůrovce

Dalším důvodem proč se v národním parku kácí stromy (respektive smrky) je jejich napadení kůrovcem - lýkožroutem smrkovým. Vzhledem k tomu, že zdejší smrkové porosty jsou přibližně 100 let staré a tudíž jsou velmi atraktivní pro kůrovce, není jejich napadení ničím výjimečným. Ve zdejších podmínkách se během roku bez problémů vyvinou i 3 generace lýkožroutů, přičemž početnost každé další generace roste geometrickou řadou. Snahou pracovníků národního parku je nedopustit přemnožení lýkožroutů a udržení stálezeleného lesa. Důvodů pro tento přístup je hned několik, prvním je udržení půdního krytu, neboť zdejší písčivé půdy jsou velmi zranitelné erozí a vysycháním, dalším důvodem je snaha neohrozit okolní lesní majetky přemnoženým kůrovcem a v neposlední řadě pro zásahy proti kůrovci hovoří i udržení rekreační atraktivitu spravovaného území. Výši kůrovcových těžeb v jednotlivých letech existence národního parku ukazuje graf. Zvýšený výskyt kůrovce z let 2008

Jedle bělokora v oplůtku.
Foto: Robert Mareš

a 2009, způsobený předcházejícími větrnými kalamitami (Ema a Kyril), se podařilo zredukovat do základního početního stavu, který smrkové porosty existenčně neohrožuje.

Použití technologie

Těžba dřevní hmoty probíhá standardními způsoby, počínaje motorovou pilou a přiblížením kmenů koňským potahem, přes přiblížování traktory, lanovkami a vyvážecími soupravami až po využití harvesterů. Volba technologie je závislá na přístupnosti dané lokality a také na ekonomické výhodnosti jednotlivých prostředků. Při využívání jakékoliv technologie je však kladen důraz na co nejnižší možné poškození půdy a okolních porostů a v případě, kdy nelze škodu zabránit, je velmi důsledně prováděna sanace vzniklých poškození.

Závěr

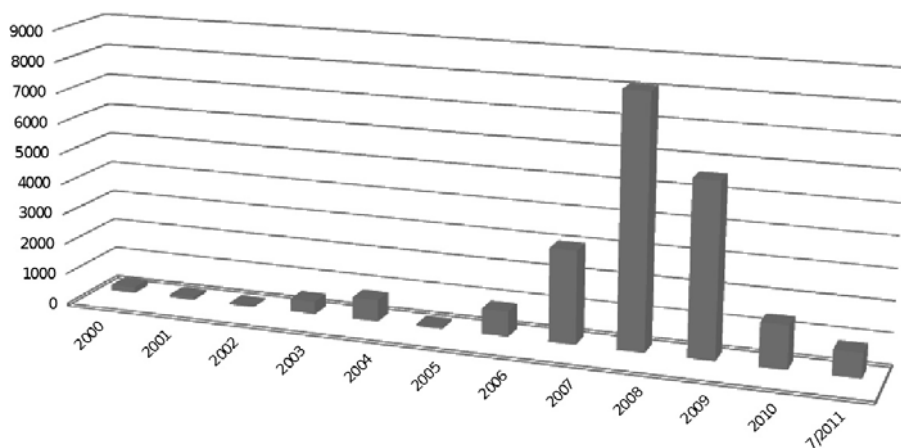
Těžba dřeva, se kterou se lze na území národního parku setkat, je zaměřena na zajištění přeměny zdejších lesních ekosystémů na porosty stanovištně původních druhů, věkově a prostorově diferencova-

Přiblížování dřeva koňským potahem.
Foto: Zdeněk Patzelt

né, které bez dalších zásahů člověka zaručí nastolení samovolných přírodních procesů. Není naší ambicí změnit druhovou skladbu lesa na 100%, jen chceme přírodě pomoci v tom smyslu, že snížíme zastoupení nepůvodních dřevin, na jejich místo zasadíme dřeviny původní a to v takové míře, která již dokáže zajistit jejich úspěšné prosazení v jejich domovském prostředí. Těžební práce probíhající v lesích národního parku tedy v žádném případě nejsou předmětem zajištění zisků z prodeje dřevní hmoty, nýbrž prostředkem smysluplných přeměn lesních porostů nevhodné druhové skladby na přirozené, druhově bohaté a odolné lesní ekosystémy, které již nebudou vyžadovat zásahy lidské ruky.

Jan Drozd

Kůrovcová těžba. Graf: Jan Drozd

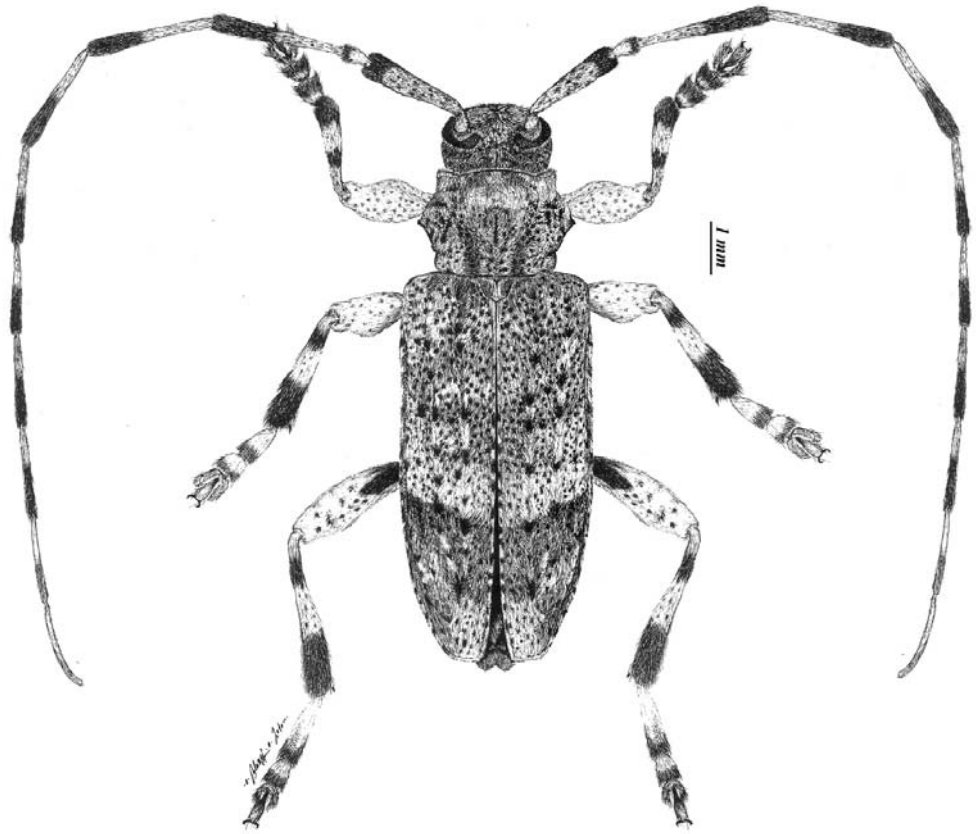
JEŠTĚ JE MŮŽEME VIDĚT...

Kozlíčci vázaní na jedli v Českém Švýcarsku

Tesaříci jsou velmi atraktivní skupinou, která je v oblasti Českého Švýcarska sledována s dlouholetou tradicí. Do současné doby bylo potvrzeno na území CHKO Labské pískovce a NP České Švýcarsko 103 zástupců této broučičí čeledi (Kadlec, Blažej & Michalega, in print). I v případě této skupiny bezobratlých je 7 druhů známo z území pouze z historických nálezů. Po bezmála 50 letech se podařilo nyní potvrdit recentní výskyt velmi významného druhu tesaříka z podčeledi kozlíčkovitých (Lamiinae).

Kozlíček *Pogonocherus ovatus* (Goeze, 1777) je velmi drobný a skrytě žijící druh. V České republice se s ním lze setkat pouze lokálně v místech, kde je v lesních porostech stále ještě významněji zastoupena jedle bělokorá. V ČR to je krom posledních nálezů u nás na severu také ve středních a jižních Čechách, v okolí Hradce Králové a na Moravě okolo Brna, Prostějova a v Beskydech. Na Slovensku uvádí Sláma (1998) paradoxně velmi málo nálezů, i přestože se zde zachovalo mnohem víc jedle než v Čechách. Druh je uveden v Červeném seznamu bezobratlých České republiky jako „téměř ohrožený“ druh.

Larvy tohoto tesaříka se vyvíjejí v koncových větvičkách starších jedlí. Vývoj larvy po vylétnutí imaga trvá od jara do podzimu, což je ve vztahu k ostatním tesaříkovitým broučkům vývoj poměrně krátký. Druh tedy přezimuje jako imago, které lze najít v zimě mezi šupinami borky u paty kmene. Jelikož larva preferuje pouze odumírající a oslabené větvičky, ostatně jako všichni zástupci tohoto rodu, nelze jej označovat jako případného lesního škůdce.

Kozlíček *Acanthocinus reticulatus* (Razoumovsky, 1789), kresba L. Blažej

Stejně tak jako závislost popisovaného druhu na přítomnosti jedlí v našich lesích, je na tom příbuzný kozlíček *Acanthocinus reticulatus* (Razoumovsky, 1789) na území ČR ještě o trochu hůř. Jeho vývoj je soustředěn pod kůru odumírajících jedlí o průměru kmene nad cca 15 – 20 cm. Výskyt *A. reticulatus* je v ČR velmi vzácný a lokální. Častější nálezy jsou např. v okolí Brna. Z území byl druh naposledy evidován v roce 1982 a 1984 Pospíšilem v okolí Děčína. Ani tento druh není možné označit jako lesního škůdce, jelikož napadá pouze oslabené stromy s původně jinou příčinou chřadnutí (patogenní houby, poškození větrem či bleskem apod.).

Oba zmíněné kozlíčci jsou pouze omezeným výtahem z celé škály bezobratlých, kteří mají svůj vývoj vázaný na jedli.

Správa NP prostřednictvím Lesní správy Jetřichovice každoročně vyvíjí maximální snahu o ochranu a celkovou podporu jedle v lesních porostech. Do budoucna je u nás možné počítat s tím, že znovuoživení kozlíčka *Pogonocherus ovatus* je zajímavá předzvěst dalších, z území pouze historicky známých druhů hmyzu.

Lukáš Blažej

Literatura:

Kadlec J., Blažej L. & Michalega M., in print: Dodatek k tesaříkům (Coleoptera: Cerambycidae) Labských pískovců. *Sborník Oblastního muzea v Mostě, řada přírodovědná*.

Sláma M. E. F. (1998): *Tesaříkovití - Cerambycidae České republiky a Slovenské republiky*. Vyd. M. Sláma, Křhance. 383 pp.

Dodatek k tesaříkům (*Coleoptera: Cerambycidae*) Labských pískovců

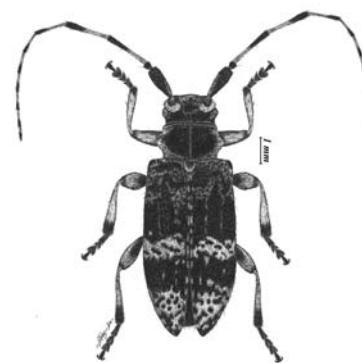
Území Českosaského Švýcarska je svým charakterem velmi atraktivním územím pro faunu bezobratlých s vývojem v dřevní hmotě. Vedle kůrovců je velmi známá také čeleď tesaříkovitých brouků, kterou v ucelenější podobě pro tento region s údaji o 58 druzích zpracoval Pižl (1979). Z německé části však Nüssler (1974) zmiňuje již 77 druhů. Nejvýznamnější monografie je zpracována Bendou & Vysokým (2000), kteří uvádí údaje o 101 druzích z území Českého Švýcarska.

V letošním roce publikují Kadlec et al. (in print) dodatek k poslední zmíněné práci po deseti letech, kdy byl zaznamenán výskyt 71 druhů, včetně druhů pro oblast zcela nových (*Pedostrangalia revestita*, *Pogonocherus hispidulus*, *Tetrops starki* a *Saperda perforata*). Z území jsou tedy doposud známy 103 druhy, což je zhruba 49 % fauny tesaříkovitých brouků České republiky. Pro oblast NP České Švýcarsko byly nově zjištěny *Acanthocinus g. griseus*, *Oplosia cinerea*, *Pogonocherus hispidus*, *Pedostrangalia revestita* a *Saphanus p. piceus*. Pro oblast CHKO Labských pískovců byly nově zjištěny *Pogonocherus hispidulus*, *Molorchus u. umbellatarum*, *Saperda perforata* a *Tetrops starki*. Doposud je pro CHKO Labské pískovce dokladováno 97 druhů a v NP České Švýcarsko 63 druhů.

Z Červeného seznamu bezobratlých ČR byly v posledním desetiletí potvrzeny druhy z kategorie ohrožených taxonů *Etorufus pubescens*, *Monochamus saltuarius*, *Necydalis m. major*, *Pachyta l. lamed* a *Pseudostrangalia revestita*; z kategorie zranitelných taxonů *Acmaeops septentrionis* a z kategorie téměř ohrožených taxonů *Aromia m. moschata*, *Pogonocherus ovatus* a *Saphanus p. piceus*.

Druhy s vývojem ve dřevě v různém stadiu rozkladu (tzv. saproxylické druhy) jsou jednou z nejhroženějších skupin hmyzu ve střední Evropě. Přítomnost mrtvého dřeva v krajině za poslední období značně ubyla. Staré dutinné stromy bývají káceny a likvidovány, čímž není umožněno populacím často velmi vzácných a kriticky ohrožených druhů přemigrovat na nová stanoviště. Mimo opravdu bezpečnostní důvody jsou tyto případy likvidace starých stromů mnohem častější z hlediska neoborného přístupu a jsou proto opravdu zbytečné. V tomto smyslu je právem každého vlastníka i kompetentního úřadu samosprávy si strom nechat posoudit a zvážit také nelikvidační možnosti. Správy NP i CHKO v našem regionu se snaží úzce spolupracovat na ochraně těchto druhů, což by mělo být jednou z priorit všech orgánů ochrany přírody i institucí přidružených.

Lukáš Blažej

Kozlíček *Oplosia cinerea*
(Mulsant, 1839), kresba L. Blažej

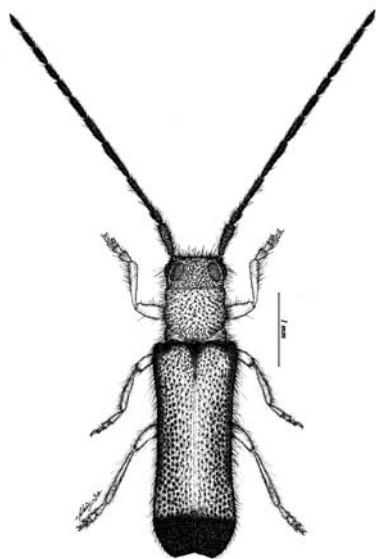
Literatura:

Kadlec J., Blažej L. & Michalega M., in print: Dodatek k tesaříkům (*Coleoptera: Cerambycidae*) Labských pískovců. *Sborník Oblastního muzea v Mostě, řada přírodovědná*.

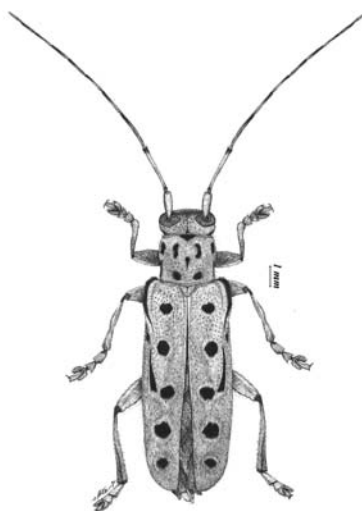
Benda P. & Vysoký V., 2000: *Tesaříci Labských pískovců (Coleoptera: Cerambycidae)*. Albis international, Ústí nad Labem, 338 pp.

Nüssler H., 1974: Die Bockkäfer der Umgebung von Dresden (*Coleoptera, Cerambycidae*). Erster Nachtrag. *Faunistische Anhandlungen Staat. Mus. für Tierkunde in Dresden, Band 5, Nr. 5*: 205-210.

Pižl V., 1979: Tesaříkovití Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce (*Coleoptera, Cerambycidae*). *Zprávy Čs. Spol. entomol. při ČSAV, 15*: 11-16.

Kozlíček *Tetrops starki*
(Chevrolat, 1859), kresba L. Blažej

Kozlíček *Saperda perforata*
(Pallas, 1773), kresba L. Blažej

Kozlíček *Pogonocherus hispidulus*
(Piller et Mitterpacher, 1783),
kresba L. Blažej

Sklípkani v Českém Švýcarsku?

Sklípkani, jakožto tropičtí představitelé velkých rozměrů, patří mezi jednu z neznámějších skupin pavoukoců. Na území NP České Švýcarsko byl zaznamenán výskyt vzácného příbuzného těchto pavouků. **Sklípkánek hnědý** (*Atypus affinis*) patří do čeledi Atypidae, která se řadí společně s pravými sklípkany do archaického infrařádu Araneida. Tento druh se vyskytuje v jihozápadní Evropě s přesahem přes střední Evropu až na Ukrajinu. Rozšíření v ČR a základní informace o bionomii podává Řezáč (2009), přičemž uvádí 52 lokalit z Čech, 10 z Moravy a 3 ze Slezka. V České republice jsou zaznamenány ještě další dva teplomilnější druhy – **sklípkánek černý** (*A. piceus*) a **sklípkánek pontický** (*A. muralis*).

Dospělí jedinci sklípkáneků se vyznačují mohutnými dopředu namířenými chelicery (obdoba hmyzích kusadel u pavoukoců) a na břišní straně zadečku mají dva páry světlých políček zakrývající plicní vaky. Dospělci jsou 8 - 12 mm velcí. Světle hnědé tělo je pokryto stříbřitými chloupky, které dodávají pavoukovi sametový vzhled. Krátké nohy jsou adaptací k pohybu v úzkém prostoru nory. Sklípkánek se díky tomu na povrchu chová spíše nemotorně, a např. dospělé samice noru vůbec neopouští. S tím souvisí i velmi špatné migrační schopnosti tohoto druhu. Mláďata do 2. instaru (vývojové stádium) proto osidlují nová stanoviště pomocí větru. Tento způsob migrace představují celou řadu úskalí a je velmi neúspěšný. Proto se jedná o velmi významný reliktní druh!

Se sklípkánkem, resp. s jeho typickými pobytovými znaky, je možné se v Českém Švýcarsku setkat na výslunných hranách skal, kde si pod vegetací (často trsem trávy či vřesu) pomocí chelicer hloubí úzkou noru. Hloubka nory se různí dle regionu a druhu podloží. Na sprašových půdách může být nora až 100 cm hluboká. Stěny nory jsou vystlány hustou stříbřitou pavučinou, která u ústí pokračuje ve volně položenou asi 10 cm dlouhou punčošku. Na povrchu punčošky jsou nalepeny různé drobné zbytky vegetace a písku, které ji dokonale maskují. Punčoška bývá nejčastěji uložena v zákrytu

trsu trávy, vřesu či opadaného listí či větví. Sklípkánci navíc vytvářejí jakési kolonie a proto lze nalézt v blízkém okolí vedle sebe punčošek několik (Cohen (1962) uvádí až 96 nor na 1 m²).

K lovu kořisti slouží právě nadzemní punčoška. Pokud pavouk zaregistruje přes punčošku lezoucí hmyz, okamžitě jej přes stěnu punčošky zachytí drápkami chelicer. Přes prodravělou stěnu pak potravu zatáhne do nory. Před započítím konzumace se pavouk vrací k opravě punčošky. Zbytky kořisti, ale také např. svlečky, vytahuje ven z nory nebo je ukládá na jejím dně. Trus vystřikuje z punčošky ven mimo noru.

Dospělí samci se vydávají po posledním svleku vyhledávat samice, se kterými se poté v samičí noře páří. Mimo noru mohou být sklípkánci napadáni různými samotářskými vosami z čeledi hrabalkovitých, z nichž se na lov sklípkáneků specializují v ČR dva vzácné druhy rodu *Aporus*. Tyto vosy nejsou v současné době v Českém Švýcarsku potvrzeny.

Jelikož se obecně jedná o reliktní druhy s poměrně úzkou ekologickou valencí s vazbou na zachovalé xerothermní stanoviště, jsou sklípkánci zařazeni do červených seznamů prakticky všech středoevropských zemí. V ČR je v současnosti návrh o jejich zařazení do jednotlivých kategorií červeného seznamu.

Lukáš Blažej

Literatura:

Řezáč M. 2009: Rozšíření a ochrana pavouků sklípkáneků (Araneae: Atypus spp.) v České republice. *Příroda*, 28: 3-43.

Cohen A. 1962: Présence de l'*Atypus muralis* Bertkau dans la Dobroudja. *Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa“*, 3: 239-252.

Sklípkaní nora, kresba L. Blažej

VYHYNULÉ A NEZVĚSTNÉ DRUHY LABSKÝCH PÍSKOVců (ČESKOSASKÉHO ŠVÝCARSKA)

Díl 12. Větvičník žlutý (*Letharia vulpina*)

Dnes si představíme velice zvláštní lišejník, který se ještě na začátku minulého století vyskytoval v Českém Švýcarsku. **Větvičník žlutý** patří mezi lišejníky s tzv. keříčkovitou stélkou, která v ideálních podmínkách dorůstá 10 - 20 cm. Nápadný je svojí žlutou barvou, kterou způsobuje jedovatá kyselina vulpi-

nová. Přirozeně osídluje kůru jehličnatých stromů nebo holé dřevo. Najdeme ho však i na druhotných stanovištích vytvořených lidskou rukou (tzv. antropogenní substráty), jakými jsou dřevěné ploty, telegrafní sloupy, šindelové střechy apod.

V České republice se vždy jednalo o velmi vzácný lišejník nalézáný ojediněle v našich pohraničních oblastech (České Švýcarsko, Krkonoše, Jeseníky, Šumava).

Znovu byl objeven po více jak sto letech, v roce 1996 na Šumavě. Jedná se o druh zařazený v **Červeném seznamu lišejníků ČR** mezi druhy kriticky ohrožené.

Větvičník žlutý měl v minulosti ne zrovna pěkné praktické využití. Jedovatosti kyseliny vulpinové se s úspěchem využívalo při trávení „škodné“ zejména vlků a lišek. Že tomu tak skutečně bylo, napovídá i latinské jméno lišejníku a název kyseliny (liška se latinsky nazývá *Vulpes vulpes*) nebo národní jména, např. slovensky se tomuto lišejníku říká letária líščia, německy Wolfsflechte (Wolf = vlk), anglicky Wolf's moss (Wolf = vlk).

Vzhledem k zlepšující se kvalitě ovzduší v našem kraji pevně doufáme, že se větvičník žlutý opět v Českém Švýcarsku objeví, na saské straně ho už prý našli.

Kdo se chce o větvičníku žlutém dozvědět více, nechť si přečte následující článek, který zároveň posloužil autorce k sepsání tohoto povídání: Dětinský R., Bayerová Š. (2000): Lišejník větvičník žlutý po 100 letech opět v ČR. - Živa 6:249-250.

Ivana Marková

Krahujčí trampoty

Letos v květnu se poblíž Jetřichovic povedlo nešťastnou náhodou pokácet smrk s krahujčím hnízdem. Mláďata pád přežila a první noc strávila v torzu hnízda položeném na skalce. Samička zvládla pochopit situaci - mláďata si našla a nakrmila je na zemi. Druhý den, kdy jsem se o případu dozvěděl, jsem na vzrostlé borovici udělal z větví jednoduchou plošinku a do ní torzo krahujčího hnízda s mláďaty usadil.

Už při balení hnízda na zemi se ozvala samička, kterou nebylo vidět. V okamžiku, kdy hnízdo s mladými zmizelo v transportním pytli, začala hlasitě protestovat a nepřestala, dokud mláďata znovu neuvíděla v novém hnízdě na borovici.

Večer jsme ještě hnízdo zkontrolovali s V. Šenou. Mláďata byla v dobrém zdravotním stavu a dobře nakrmená. Byl to první signál, že samička nové hnízdo při-

jala. Krahujčí rodinu jsem pak ještě několikrát z dálky, nebo z krytu kontroloval. Hlavně po bouřce, nebo po silném

větru - nové hnízdo drželo dobře. Do tří týdnů mláďata bez problémů vylétla.

Václav Sojka

Krahujčí samička se zhruba čtrnáctidenními mláďaty v novém hnízdě.

Měsíc stará mláďata před vylétnutím z hnízda.

Sanace uvolněného skalního bloku nad Kyjovskou silnicí

Členové skalní čety mají v popisu práce sledování pohybů skalních bloků a hodnocení nebezpečnosti nestabilních skalních objektů. I přes veškerou snahu ovšem někdy dochází k pádům v místech, kde se se skalním říčním nepočítalo.

Příkladem může být drobné skalní říční nad kyjovskou silnicí směrem na Doubici z první poloviny června, ke kterému došlo přibližně 600 metrů za turistickým mostem (viz mapa dole). Tento skalní blok přitom nebyl hodnocen jako rizikový. Na trajektorii tří metrů se zřítil balvan o objemu takřka 7 metrů kubických, což při měrné hmotnosti pískovce 2000 kg/m³ odpovídá bezmála 15 tunám. Řízení bylo podmíněno erozí na puklinách oddělujících balvan od zbytku rostlé skály a samotné zříčení bloku vzniklo vlivem pádu stromu.

V cestě řízení stál vzrostlý smrk, na němž se balvan zastavil (obrázek vpravo). Vzniklá situace vypadala značně nebezpečně. Kámen zanechal na stromě hluboký zásek, mohlo by hrozit prosychání kmene a jeho následný pád, případně by mohl být strom vyvrácen silnějším po-

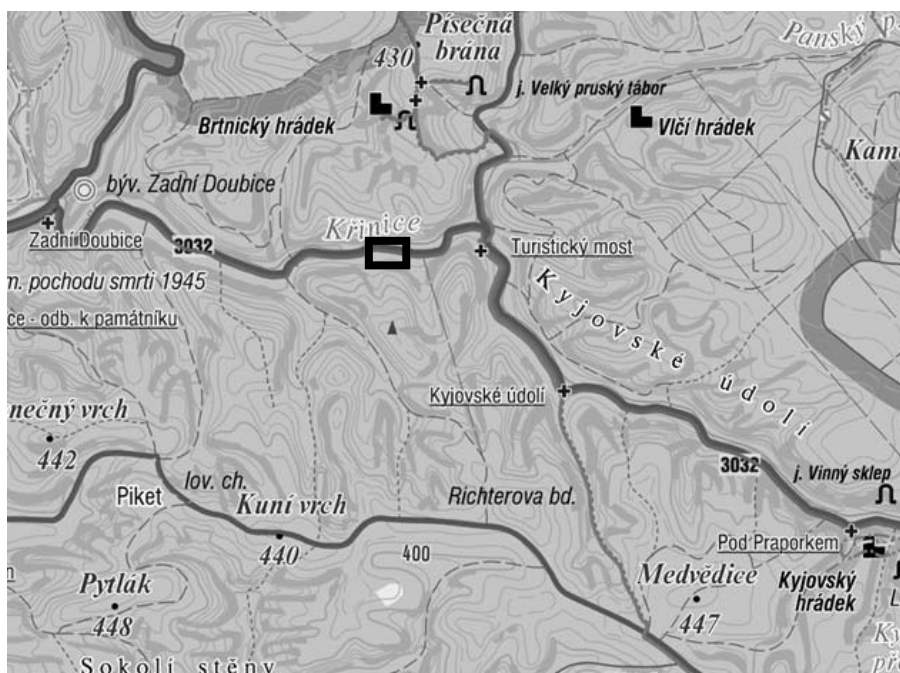
Zříčený skalní blok

ryvem větru. Skalní blok tudíž mohl ohrozit provoz na turisticky frekventované silnici a z toho důvodů bylo přistoupeno k sanaci balvanu.

Sanaci provedli pracovníci skalní čety. Vzhledem k obtížné situaci bylo přistoupeno k likvidaci balvanu pomocí technologie CEVAMIT. Jedná se o neexplozivní technologii trhání kamene.

V přípravných pracích byly do balvanu navrtány 50 cm dlouhé otvory ve vzdálenostech 15 cm a s průměrem 5 cm. Do těchto děr byla následně nalita směs práškového CEVAMITU a vody. CEVAMIT při tuhnutí zvětšuje objem a vlivem napětí, které v hornině vzniká, dochází k rozpraskání balvanu v jeho celém objemu. Pracovníci skalní čety následně kámen rozlámali na kusy a odklidili.

Celá operace trvala přibližně deset dní. Pokud bychom přistoupeni k likvidaci klasickým mechanickým odtěžením pomocí mechanického rozrušení horniny, mohla by celá akce trvat i déle než měsíc. CEVAMIT je navíc šetrný vůči životnímu prostředí, nevzniká tolik prachu, jako by tomu bylo při mechanickém odtěžení, a díky velikosti bloků po rozlámaní balvanu bylo místo sanace snadno uveditelné do původního stavu.

Lokalizace řízení na turistické mapě (obdélík)

Jakub Šafránek

Seminář *Minulosti Českého Švýcarska*

Správa NP České Švýcarsko uspořádala ve spolupráci se Státním okresním archivem Děčín 7. ročník semináře o historii krajiny Českého Švýcarska. Akce trvala dva dny - 6. října proběhl v badatelně archivu na zámku blok referátů, druhý den následovala exkurze po zajímavých lokalitách. Veřejnost se tak mohla podrobně seznámit s výsledky nejnovějších archeologických a archivních výzkumů. Program byl vskutku pestrý; velkou pozornost vzbudily především příspěvky prof. Jiřího Svobody o nejstarším osídlení Českého Švýcarska v období paleolitu a mezolitu, Vojtěcha Vaňka, Ph.D., o nejstarších písemných zmínkách farních kostelů v severní části Českého Švýcarska v matrice míšeňského biskupství, mgr. Petra Lisska o barokní lovecké chatě Dolní Karlštejn u Zadních Jetřichovic či mgr. Otto Chmelíka o lovectví na panství Děčín.

-net-

Nový barvář pro Národní park Č. Švýcarsko

Řady lovecky upotřebitelných psů používaných při výkonu práva myslivosti na území NP České Švýcarsko byly rozšířeny o dalšího hanoverského barváře. Pes *Endy spod Dubia* vedený zkušeným vůdcem Břetislavem Jemelkou, pracovníkem NP, zvítězil dne 3. 9. 2011 na barvářských zkouškách v Mikulově v Krušných horách s výslednou kvalifikací - I. cena.

Text a foto Jan Drozd

Endy s vůdcem Jemelkou. Foto: Jan Drozd

Nové obrázky v krajině

Během sezóny 2011 byly ve skalách na území Národního parku České Švýcarsko zavěšeny dva nové obrázky.

V dubnu ozdobil **Vilemíninu stěnu u Jetřichovic** portrét kněžny Vileminy Kinské - prozatím poslední z řady drobných upomínek na osobnosti, jejichž jmény byly v 19. století překřtěny místní vyhlídkové vrcholy.

Další malba byla instalována v květnu ve **Velkém pruském táboře u Šternberka**; ta je věnována provizorním útočištím obyvatel v dobách válečného ohrožení.

Obrázky uhradila Správa NP České Švýcarsko a jejich autorem je Ivo Švejnoha z Kytlic.

Velký pruský tábor

Správa NP České Švýcarsko dostala jedlové šišky od NP Sächsische Schweiz

Správy národních parků na obou stranách státní hranice aktivně spolupracují i v oblasti péče o lesní ekosystémy. Dne 7. 9. 2011 obdržela Správa NP České Švýcarsko 127 kg jedlových šišek od německých kolegů z NP Saské Švýcarsko. Zhruba stejné množství jedlových šišek předala česká strana německým kolegům v průběhu let 2008 a 2009. Po vylúštění šišek bude jedlové semeno použito k vypěstování sazenic a ty následně k plánovanému zalesnění do lesních

ekosystémů. Tímto způsobem oba bilaterální parky zajišťují genetickou variabilitu vysazovaných jedlí, které jsou na území obou parků jen velice málo zastoupeny. Vzájemná výměna semene jedle bělokoré bude mezi oběma parky pokračovat i nadále, protože záchrana genofondu jedle bělokoré patří při realizaci péče o lesy mezi priority obou národních parků, vše je však závislé na tzv. „semenných rocích“, tzn. letech kdy jedle plodí.

Jan Drozd

Jedlové šišky. Foto: Václav Sojka

Instalace portrétu kněžny Vileminy

Pět otázek pro Filipa Brodského

Filip Brodský absolvoval studium na Vysoké škole ekonomické v Praze, svou profesní dráhu započal v neziskovém sektoru, v obecně prospěšné společnosti Národní vzdělávací fond.

Od roku 2005 do roku 2008 působil jako kvestor na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, později se věnoval finančnímu řízení v soukromém sektoru a do sektoru neziskového se vrátil v září 2011, kdy se stal ředitelem obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko.

Je mu 37 let, je ženatý, má syna.

□ Dne 2. září 2011 jste převzal vedení obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko, jedné z největších neziskových organizací v regionu Českého a Saského Švýcarska. Jaký je Váš osobní vztah k regionu?

Narodil jsem se v Ústí nad Labem, nejbližší kontakt s Českým Švýcarskem pro mne představují Tiské stěny. Často jsme s rodiči a později také přáteli jezdili třeba do oblasti Hřenska, Jetřichovic, Rynartic či Doubice. Troufám si říci, že jsem zdejší kraj velmi dobře poznal a mám s ním spojené krásné vzpomínky na dětství a mládí. Mnohé věci se již změnilo. V době, kdy jsem region navštěvoval v rámci gymnaziálních výletů, bylo zázemí pro turistický ruch ještě poněkud v plenkách.

□ Po počáteční skepsi dnes již patrně nikdo nezpochybnuje turistický potenciál Českého Švýcarska. Čeho se u nás návštěvníkům podle Vašeho mínění nedostává a v jakých oblastech region naopak může konkurovat úspěšným turistickým destinacím?

Za poslední dvě dekády se výrazně rozvinul sektor služeb pro turisty, a to jak množství poskytovatelů, tak kvalita nabízených služeb. Konkurence zajímavých destinací v České republice je však obrovská a návštěvníci se budou do Českého Švýcarska vracet, pouze pokud se v mezích k přírodě šetrné turistiky podaří využívat na sto procent turistických atrak-

tivit v regionu a pokud se úroveň poskytovaných služeb bude trvale zvyšovat. Inspirací nám mohou být například naši sousedé v Saském Švýcarsku, se kterými velmi úzce spolupracujeme.

K největším problémům patří podle mého názoru avizovaný útlum při již tak nízké intenzitě veřejné dopravy v bezprostředním okolí národního parku, ze kterého plynou veškeré negativní dopady individuální automobilové dopravy. K rozvoji infrastruktury rovněž nepřispívá nízká úroveň investic soukromého sektoru v regionu. Tuto oblast pak často musí suplovat obce s příspěvím ze svých rozpočtů.

Největším kapitálem regionu však je a bude jeho jedinečná příroda, která navíc nese prestižní označení „národní park“. Je to jedna z pouhých čtyř oblastí v České republice, které se takto smějí nazývat. Toho je třeba si vážit a toto také dává regionu největší konkurenční výhody.

□ České Švýcarsko o.p.s. je jednou z organizací, která se trvale zasazuje o posilování spolupráce mezi jednotlivými obcemi i dalšími aktéry v regionu. Jak hodnotíte úroveň této spolupráce?

Za krátkou dobu, po kterou zde pracuji, hodnotím tuto spolupráci velmi kladně. Obce akceptují České Švýcarsko o.p.s. jako svého partnera v otázkách regionálního rozvoje a destinačního managementu. Významná je také spolupráce s Ústeckým krajem, pro který naše společnost zajišťuje destinační management od Tiských stěn až po Šluknovský výběžek.

□ Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko letos slaví desáté výročí své existence a může se hrdě ohlédnout za množstvím projektů, které významně přispěly k rozvoji regionu. S jakými plány vstupujete do druhé dekády existence?

Naše společnost byla založena za účelem šetrného rozvoje regionu Českého Švýcarska. To se týká turistiky, vzdělávacích projektů, propagace regionu i přeshraniční spolupráce. Pro veškeré tyto činnosti máme připravené projekty, s cílem finančně je zajistit. Současně dokončujeme aktualizaci koncepce cestovního ruchu do roku 2015. Jedná se v podstatě o dokument, který popisuje kroky směřující k naplnění vize Českého Švýcarska jako turistické destinace evropského významu.

□ Jaký je Váš osobní ideál regionu národního parku? Máte nějakou vizi, jak České Švýcarsko bude vítat návštěvníky a jaké prostředí pro život nabídne místním obyvatelům?

Region národního parku České Švýcarsko si představuji jako synonymum pro příjemné místo nejen k poznávání jedinečné přírody, ale také pro odpočinek, turistiku a kvalitní život. Jako místo, kde se setkávají návštěvníci všech generací. Významné místo by mezi nimi měly zaujímat děti, které se sem jednou se svými vlastními dětmi budou rády vracet.

Ptal se Tomáš Salov.
Foto: autor

Mezní Louka hostila mezinárodní tábor

V prvním srpnovém týdnu přivítal kemp na Mezní Louce účastníky mezinárodního dětského tábora, pořádaného pěti správami národních parků. Týden plný her, ale také výletů za poznáním přírody zde strávilo pětadvacet dětí z národních parků Bavorský les, Podyjí, Saské Švý-

carsko, Šumava a České Švýcarsko. Mezinárodní tábor každoročně pořádá některá z uvedených správ. České Švýcarsko převzalo štafetu hlavního organizátora po Šumavě, v příštím roce tábor uspořádá Bavorský les. Mezinárodní tábor správy parků uspořádaly již potřinácté.

Kromě přírody a jejího významu pro člověka poznávaly děti z různých národních parků také význam společného úsilí pro udržení zdravého prostředí pro život. Hravou formou docházely k poznání souvislosti v přírodě, ale také často komplikovaného vztahu člověka k prostředí, které utváří základ pro jeho existenci. Děti přitom také měly možnost porovnávat přístup k ochraně přírody ve své zemi i za jejími hranicemi. Neméně důležitou součástí mezinárodního tábora bylo také vzájemné poznávání rozdílných kultur jednotlivých účastníků tábora a prohloubení jazykových znalostí.

Realizaci mezinárodního tábora finančně podpořil Česko-německý nadační fond budoucnosti. **Jakub Juda**

Návštěva expozice o Českém Švýcarsku

Ruční výroba papíru

Při jednom z celodenních výletů jsme navštívili také indiánskou vesničku Rosehill v Růžové

Dolský mlýn, bilancování

Pomalou končí rok 2011, nikoliv však práce na Dolském mlýně - začátkem září zahájila firma Vysoko spol. s r. o. akci „stabilizace tělesa jezu“, která se protáhne až do zimy.¹⁾ Držme palce, ať jí pěkně počasí vydrží co nejdéle a podívejme se, co jiného se na Dolském mlýně v tomto roce odehrálo.

14. ledna

Povodeň z tání. Řeka Kamenice kulminovala kolem 15 hodiny (*normální stav hladiny ve Hřensku: 39 cm a průtok 2,07 m³/s ; 14. ledna: 174 cm a 72,8 m³/s*). Areál mlýna ustál velkou vodu bez větších škod.

22. února

Komentovaná **prohlídka výstavy Kde pohádky končí aneb Osudy Dolského mlýna** v ambitech rumburské loretánské kaple, spojená s promítáním. Přátelská atmosféra, přišlo kolem třiceti lidí.

29. dubna

Jednání na mlýně s pracovníky Výzkumného ústavu anorganické chemie v Ústí nad Labem (ing. Petr Koutník, ing.

Petr Antoš) a zástupcem Národního památkového ústavu v Ústí nad Labem (mgr. Alena Sellnerová). Byla provedena prohlídka nanesených vzorků maltové směsi Nestor po zimním období. Maltovina se osvědčila, tak byl následně přijat **sponzorský dar Českých lupkových závodů** - dvě tuny nově vyvinuté zdící malty, určené pro historické objekty. Na ochranu před zanášením dolní části odtokové strouhy byly ve svahu zasazeny vrby.

17. května

Začaly práce na stavbě **nové lávky přes Kamenici** (p. Novák).

21. května

Brigáda: 25 účastníků (mimo jiné klienti z Výchovného ústavu pro děti a mládež v Kamenickém Šenově), oprava a dláždění cesty, čištění schodiště na terasu bývalého hotelu.

30. května

Občanské sdružení Dolský mlýn darovalo Správě Národního parku České Švýcarsko 41 000,- Kč, určených na za-

Vyspárovaný interiér stáje

placení projektové dokumentace pro výběrové řízení na akci „stabilizace tělesa jezu“.

13. června

Vernisáž **výstavy pohádky končí aneb Osudy Dolského mlýna** v Modrém domě v České Kamenici.

15. června

Brigáda: Teambuildingová akce **firmy Merck, spol. s r.o. Praha**, zabývající se distribucí léčiv a chemikálií, 26 účastníků. Odvážení naplavené zeminy před stájí, odhalena celá pískovcová dlažba, rozšíření odtokového kanálu na spojovací cestě k cyklotrase, dláždění.

16. června

Přednáška o historii Dolského mlýna v Modrém domě v České Kamenici, jíž se zúčastnilo kolem čtyřiceti posluchačů.

18. června

Brigáda: 21 účastníků (posílení z řad Geocaching). Zdění stáje: nároží u skály, podezdění stojky portálu vchodu, dláždění cesty před stodůlkou, zatravňování pruhu podél dlážděné cesty, práce na povalelovém úseku.

16. července

Brigáda: 10 účastníků, návštěva redaktora Neumanna ze Sächsische Tageblatt.

Sasko-český team při dláždění

před koncem sezóny

Prozdívání stáje nad pravým vstupem, odvážení zeminy z prostranství před stájí (nalezena zvýšená plošina, dlážděná písčivcovou dlažbou).

1. srpna

Správa NPCŠ převzala **projekt na opravu jezu** od ing. Richarda Kulíka (investiční záměr na opravu jezu v ceně 1 milionu Kč byl zaregistrován na MŽP, zdrojem financování je správa nezcizitelného státního majetku).

18. srpna

Výběrové řízení na akci stabilizace tělesa jezu, vyhrála firma VYSOKO spol. s r. o.

20. srpna

Brigáda, 18 účastníků: spárování zdiva u vchodu do stáje, byl vyklenut roznášecí oblouk nad levým oknem. Vyspárování příkladacího otvoru v šalandě mlýna a vnitřní rohu ve sklípku u náhonu, odvoz zeminy z prostranství před stájí, práce na povalovém úseku cesty.

1. září

Předávání **staveniště firmě VYSOKO, spol. s r.o.**

17. září

Brigáda, 24 účastníků: (posílení členy děčínského skautského oddílu STOPA a OS Castrum z Humpolce). Zdění stáje u

Přísný polír

Spárování saských přátel v šalandě mlýna

dveřního otvoru a čelní fasády od dveří směrem k bývalé stodůlce, práce na povalovém úseku cesty, odklizení zeminy za rohem stáje u skalních sklepů, osazení nalezeného smelku (starého žernovu) do dlažby, čištění zaneseného pramene u náhonu.

Co říci na závěr?

Z darovaného objemu maltové směsi se prozatím podařilo zpracovat zhruba polovinu. Lze předpokládat, že zůstatek postačí na konzervaci zbytku torza stáje. Díky pílí a umu brigádníků již mohly být odstraněny dřevěné zábrany, které chránily návštěvníky před nebezpečím úrazu – celá čelní fasáda stáje byla nestabilní. K provázání dalších částí stěny chybí jedno okenní a jedno dveřní ostění, to je zadání na mezidobí, než se znovu rozeběhnou brigády v roce 2012. Objekt palírny, který v loňském roce zcela zničila povodeň (zdívko je pouze provizorně a na suchu vyskládané!), musí ještě nějakou chvíli počkat, než přijde „jeho čas“.

... Tolik mlýn. A lidé? Je krásné, že ani po šesti letech, co se na Dolském mlýně pořádají pravidelné brigády, zájem nadšenců neopadá a jejich řady neřidnou

- naopak. Každý rok se kromě pevného jádra objeví i několik nových tváří, dalších bezvadných lidí, kteří se s lopatami a krumpáči perou o lepší příští mlýna. Na „blanické rytíře“ má Dolský mlýn štěstí, a v tom je jeho naděje. Chcete-li je poznat, máte šanci. Už v květnu příštího roku... Těšíme se na vás.

Natalie Belisová

Poznámka:

¹⁾ O opravě jezu bude pojednáno v jarním čísle Zpravodaje.

Nejmladší skautík - brigádník

Labe - řeka „života“

Každá řeka, protékající obcí, bývá nazývána „životodárnou“, a to nejen pro její vliv na místní klima či z estetických důvodů. Obvykle hraje (či hrála) významnou roli ve způsobech obživy obyvatelstva. Stejně tak Labe – zdroj ryb, vodní cesta pro dopravu dříví a jiného zboží. Jenže kromě života nosila řeka i smrt. Své by o tom mohla vyprávět především města a osady na labských březích, tradiční záchytné přístavy utopenců.

Děčín. V období let 1728 - 1816 si tu Labe připsalo na svůj účet třináct utopenců. Smrt v něm našli jak voják z Vysokého Mýta, tak žena z panství Krásné Březno, co se za noci smekla z cesty do vody, nebo syn místního měšťana a lodníka Josefa Stolzeho, pod kterým se v březnu roku 1814 prolomil led a jehož tělo nikdy nebylo nalezeno a pohřbeno.

Hřensko. Za období let 1785 - 1875 třiatdvacet „vrubů do pažby“. Velkou část nešťastníků tvořili „neznámí muži (či ženy), co připluli na pravý břeh Labe“. Málokoho se podařilo identifikovat. Smutnou výjimkou byla r. 1873 dvacetiletá děvečka Franziska, pohřešovaná v Děčíně; utonulá žena se totiž po vodě vrátila domů (byla nemanželskou dcerou Marie Anny Pablenz z Hřenska čp. 28). Největší sousto si Labe u Hřenska dopřálo 8. července roku 1800, kdy vzalo život trojici mladíků z Lobendavy, Srbské Kamenice a Veselého. Utopenci bývali po úředním ohledání pohřbeni na náklady obce v tichosti a bez poct na místním hřbitově, obvykle v podvečer. A zatímco Labe zaplňovalo cizími osadníky volná hrobní místa na hřbitově Streckwald ve Hřensku – místní nešťastníci putovali řekou do Saska. Franz Dittrich, obchodník dřívím, který se roku 1851 „pro špatné cesty a vysoký stav Labe“ utopil kdesi mezi Děčínem a Hřenskem, spočinul na hřbitově v Lochwitz.

Dolní Žleb. V letech 1780 - 1865 bylo na místním hřbitově uloženo šestatřicet utonulých. Co do identifikace neznámých utopenců byli sice zdejší úspěšnější nežli ve Hřensku (například se podařilo ztotožnit tři mrtvé vojáky: v roce 1796 poddůstojníka J. W. Loitha, v roce 1802 A. J.

Hellmanna ze Žatecka a v roce 1804 N. Sckortzicha z Galicie, či roku 1850 skelnářského mistra Wilhelma Steigerwalda z Prahy). Přesto se obvykle museli nebožtíci spokojit při zápisu do matriky s popisem oblečení a odhadem věku. Když byla žlebským přísežním Johannem Georgem Perthenem vytažena na břeh neznámá, asi padesátiletá žena, byla uvedena jako „podle všeho žebračka, jelikož ještě měla v uzlíku na zádech kus chleba“. Jmenovaný přísežní Perthen si dopřál nepěkného repete v březnu roku 1809, kdy nalezl v Labi a vylovil dalšího utopence, o kterém se však již - vzhledem k pokročilému rozkladu - dalo konstatovat pouze to, že byl mužského pohlaví.

Jen hrstka „plaváčků“ se na poslední pouti vracela zpátky proti proudu řeky. Spíše než „postavení“ (movitost) rodiny to určoval stav nebožtíka - do Hřenska se tak vrátil nejen syn tamního *rychtáře* Franze Reicherta, který se roku 1830 utopil v Pirmě na lodi, ale i třináctiletý syn *nádeníka* Antona Wirsama, který v roce 1853 doplul do Pirny „po svých“. Někdy, pokud se podařilo cizí mrtvé rychle ztotožnit, mohla nebožtíky „potěšit“ alespoň přítomnost rodiny při pohřbu daleko od domova... V červenci roku 1829 se při koupání s kamarády utopil v Labi u Pracovic šestiletý syn mlynářského mistra Karla Schindlera. Těličko bylo nalezeno

už následujícího dne ráno, na skladišti dříví u Hilleho louky v Dolním Žlebu. Po dvou dnech se ve Žlebu konal smuteční obřad, na který za chlapcem přijeli otec s matkou.

Jeden z **nejtragičtějších příběhů životabérné** řeky Labe se odehrál osmého září roku 1732. Poblíž Ústí nad Labem („tisíc kroků pod městem“) se převrhla loď s padesáti poutníky, kteří se vraceli z oslav svátku Narození Panny Marie v bohosudovském poutním kostele Bolestné Matky Boží. Při neštěstí zahynula žena růžovského přísežního Anna Dorothea Kleinpeterová (42 let), z Liberce utonula lazebnice Anna Maria Hübnerová. Z dnes saského Schirgiswalde našel ve vlnách smrt pekař Johann Georg Rachel se svou ženou Marií Annou a řeznicí Marií Elisabeth Mildtnerovou. Ve farnosti Brtníky uctili zpívaným rekviem, tichou mší a růžencem hned sedm farníků; každý z nich měl svůj vlastní obřad - z obce Brtníky Johann Georg Pohl (41 let), obchodník David Peschke (37 let), student Anton Pohl (18 let), kostelník Johann Christof Rössler (41 let), Maria Elisabeth Rösslerová (22 let), Elisabeth Peschkeová (36 let) a z Vlčí Hory Rosina Riedelová (64 let). Někteří poutníci se podobného pietního aktu zřejmě nedočkali, všechny mrtvé se identifikovat nepodařilo. V matrice farnosti Valtířov zůstalo pouze zaznamenáno „pět žen s modrou sukní, jedna se zelenou sukní a jedna dívka, pohřbená ve Valtířově“.

Duše utonulých pravděpodobně ihned odputovaly do nebe (v příslušných matrikách bývá u jejich jmen poznámka, že se právě v Bohosudově vyzpovídali) - zato jejich tělesné schránky zůstaly rozseřeny po různých božích polích (hřbitovech) podél zrádné řeky... V Chříbské Nové Vsi tehdy oplakali čtyři poutníky: Rosina Michelová (23 let) byla pohřbená v Hirschwalde, vrchnostenský porybný Tobias Müldner (46 let) a domkář Zacharias Hocke (31 let) zůstali ve Svádově a Zacharias Worm (46 let) ulehl do hrobu v Ústí nad Labem. Život šel dál a Labe netečně provázelo další ztichlé plavce.

Text a foto Natalie Belisová

Plavební zdrže na dolním toku Kamenice

K nejdůležitějším vodním tepnám, po nichž se v Českém Švýcarsku splavovalo dříví, patřily řeky Křinice a Kamenice. Plavilo se však i na malovodných tocích - Doubickém potoce, Jetřichovické Bělé, Suché Kamenici či Suché Bělé.

Jak vypadaly **konstrukce** vodních zábran, které sloužily k hromadění várek plaveného dříví? Z prahu, tvořeného kamennou zídou nebo dubovým trámem, zakotveného do dna řeky dřevěnými pilotami, vyrůstala dřevěná křulová konstrukce. Základní rám ztužovaly sčepované horizontální trámy, do nichž byla upevněna česla (brlení). Skrze zdrž se náklad obvykle dostával vodní fortnou - úzkou brankou, která se otvírala háky. Stavba vzdorovala velkým tlakům, proto bývala konstrukce zapuštěna do skalní stěny, říčních balvanů, případně i do zděných pilířů. Přesto mívaly zdrže krátkou životnost, obvykle od povodně do povodně. Ne vždy se při obnově poškozené konstrukce ttilo staré řešení. Měnil se způsob zakotvení, sekaly se nové otvory ve skalách, dobudovávaly pilíře, někdy se dokonce zdrž přesouvala na vhodnější místo.

Dnes už po vodních zdržích zůstaly většinou jen trámové kapsy ve skalách, které udivují svými rozměry. První místo se nalézá před závěrem Ferdinandovy soutěsky, kde stávala **Všemilská zdrž** (*Schemmler Schutz*). S jistotou bývala v provozu již v 1. polovině 17. století; po srpnové povodni v roce 2010 je však téměř nedostupná. Zato kolem té další denně proudí výletníci: **Hlavní**, či také **Dolskomůstková zdrž** (*Haupt Schutz, Grundbrücke Schutz*) bývala zapuštěna do skalního ostrohu nad Dolským můstkem. Kromě trámových kapes a mohutného lože s letopočtem 1734 po pochozí lávce, vysekaných do skály, zbylo na levém břehu zarostlé i torzo pilíře. Na skále je možné spatřit i řadu iniciál a starých letopočtů, 1676 počínaje a 1784 konče.

Dolský můstkem kdysi končilo panství Kinských, všechny následující zdrže již patřily panství Clary - Aldringenů. Nejvýše položená z nich byla **zdrž pod Dolským můstkem**, vybudovaná v roce 1729. Kapsy pro zakotvení trámů ve skále vysekal Christof Richter z Růžové, první dřevěnou konstrukci postavil růžovský tesař Christof Kessler. Nová zdrž vydržela pouze do povodně roku 1732, pak následovala generální rekonstrukce, spojená s vysekáním nových kapes ve skále.

V roce 1727 přehradila řeku pod Kamenickou Strání zdrž **Millich Kasten**. Mohutné trámové kapsy vysekali lamači Michel Dittrich,

Hlavní zdrž u Hřenska (foto z roku 2010)

Tobias a Georg Wurmovi, Elias Kessler a Michel Richter. Opět ne všechny. Některé pochází i z opravy r. 1738, kdy byly vysekaný „nové drážky pro zapuštění křul stavidla zdrže“, jiné z r. 1749 a další z r. 1759, kdy zedníci strávili týden „přisekáváním trámových kapes do skály a lámáním kamene“ na opravu prahu.

Všechny staré i nové otvory na trámy zdrže *Millich Kasten* osiřely roku 1779. Místo bylo zvoleno nešťastně, „práce tu byla namáhavá“, a tak se vrchnost rozhodla konstrukci víc neopravovat a místo toho byla po proudu řeky níž postavena jiná zdrž - **Rössel Schutz**.

Vysekání rozměrných kapes v říčních balvanech zabralo lamači Josefů Kesslerovi s dvěma tovaryši a učněm čtrnáct dní. Nové stanoviště se osvědčilo, zdrž dokázala přečkat i některé z ničivých povodní. Poslední známá oprava *Rössel Schutz* proběhla roku 1846. Dnes tu kromě trámových kapes zůstal v řece i val pískovcových kvádrů, vytrhaných z prahu zdrže a ze dvou pilířů, postavených roku 1786 zedníky z Kamenické Strání.

Šestá zdrž, **Kripp Schutz**, se nacházela nad dnešní hrází *Divoké soutěsky*. Na skále u pravého břehu je možné při troše pozornosti objevit i letopočet 1727 z doby jejího vzniku a iniciály CF - signaturu tvůrce první konstrukce, tesaře Christofa Fiedlera z Růžové.

Poslední zábrana, které se rovněž říkávalo **Hlavní zdrž** (*Haupt Schutz*), bývala na začátku Edmundovy soutěsky u Hřenska. Do dvou skalních bloků uprostřed řečiště byly ze stran zapuštěny hlavní trámy roštové konstrukce. Aby zdrž při nízkém stavu vody netvořila překážku pro lososy, byl mezi balvany prosekán kanál s hrubými česly - nejstarší rybí přechod na Kamenici. Tato zdrž patřila k nejstarším ze všech jmenovaných a vrchnost stál boj o její existenci mnoho prostředků. Větší opravy a úplné rekonstrukce proběhly v letech 1646, 1701, 1708, 1733, 1738, 1739, 1741, 1742, 1780, 1789, 1802, 1804, 1809, 1812, 1814, 1821, 1822, 1827, 1829, 1837, 1845, 1846, 1849 či 1852. Dnes zůstaly jen kapsy ve skalách a pilíř, jehož zdivo potrhaly kořeny stromů. Kolik povodní dokáže tato jedinečná technická památka ještě přečkat, než voda smete cennou stopu historie plavení dříví na Kamenici?

Hlavní zdrž u Hřenska (dobové foto)

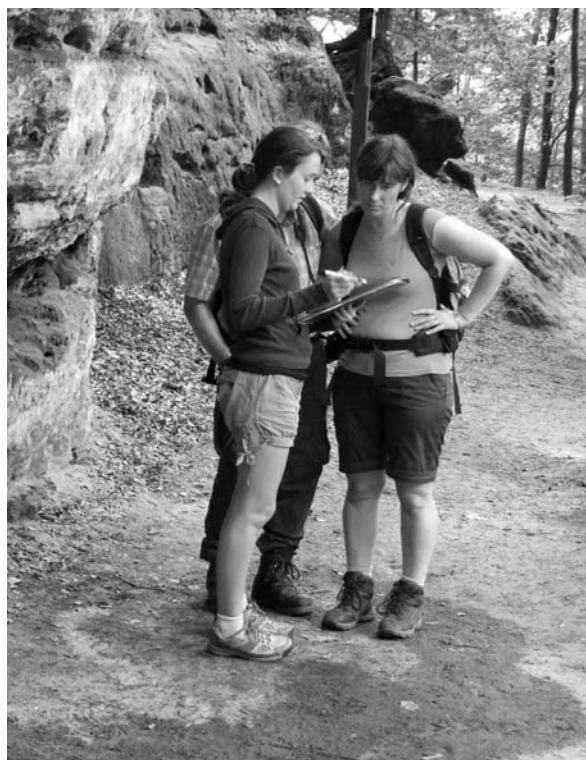
Text a foto Natalie Belisová

Národní park očima místních

aneb doma není nikdo prorokem...

V nedávné době obdržela Správa NP výsledky výzkumu zaměřeného na hodnocení stavu životního prostředí a rozvoje cestovního ruchu v národním parku, který zde proběhl v srpnu a září loňského roku. Cílem výzkumu bylo zmapovat a vyhodnotit environmentální, sociální a ekonomické změny na území národního parku a porovnat získaná data s výsledky obdobného výzkumu, který zde proběhl v roce 2000.

Během výzkumu, probíhajícího v termínu od 7. do 15. srpna, byly na třech turisticky exponovaných lokalitách (Turistický most, Na Tokání, pod Pravčickou bránou) zaznamenávány počty návštěvníků a zároveň byly formou ankety zjišťovány připomínky, postřehy a doporučení turistů týkající se stavu přírody a rozvoje cestovního ruchu v národním parku.

Vyplňování dotazníku pro návštěvníky na rozcestí pod Pravčickou bránou

Anketa mezi cyklisty na Turistickém mostě

Obdobně zaměřené dotazníkové šetření mezi místními obyvateli pak proběhlo v týdnu od 4. do 11. září.

Je třeba podotknout, že průběh výzkumu významně ovlivnila blesková povodeň, která se zdejší oblastí prohnala 7. srpna a znamenala prakticky konec turistické sezóny, zvláště v jihozápadní části národního parku. Následky této klimatické katastrofy se pochopitelně nejvíce projevíly v absolutním počtu zaznamenaných návštěvníků. V porovnání s rokem 2000 došlo k 50% poklesu (16 210 návštěvníků v roce 2010 oproti 32 791 zaznamenaným v roce 2000 na stejných lokalitách)!

Z výsledků dotazníkového šetření mezi návštěvníky (osloveno bylo celkem 335 respondentů) vyplynulo několik zajímavých zjištění. Tak např. více než polovina dotázaných uvedla, že v národním parku je třeba prioritně řešit otázku odpadů. Dalšími problémy vyžadujícími z pohledu návštěvníků přednostní řeše-

ní jsou pak živelná turistika (pro 12,6 % dotázaných), stav lesů a rozvoj infrastruktury (8,8 % resp. 8,5 % dotázaných). Velice nás těší, že více než 95 % návštěvníků vyjádřilo spokojenost s informačním systémem národního parku. Ukázalo se také, že návštěvníci jsou poměrně tolerantní k ostatním návštěvníkům, např. jen 14 % dotázaných považuje intenzitu turistického ruchu v národním parku za vysokou a téměř tři čtvrtiny dotázaných nepovažuje společné užívání cest pěšími a cykloturisty za konfliktní. Obecně lze říci, že návštěvníci hodnotili stav přírodního prostředí a rozvoj cestovního ruchu na území národního parku spíše kladně. Výzkum však bohužel potvrdil, že přes veškerou snahu správy NP a dalších partnerských organizací o propagaci a podporu hromadné dopravy došlo oproti roku 2000 k nárůstu relativního počtu návštěvníků přijíždějících do národního parku autem (82 % oproti 67 %) a ubytovaných návštěvníků přijíždějících autobusem či vlakem (12 % oproti 23,5 %).

V řadě ohledů poměrně překvapivé výsledky poskytla anketa mezi místními obyvateli. Na dvanácti lokalitách (Doubice, Janov, Jetřichovice, Kamenická Stráň, Kyjov, Mezná, Mezní Louka, Růžová, Rynartice, Srbská Kamenice, Všemily a Vysoká Lípa) bylo zastíženo celkem 131 respondentů, z nichž více než

obyvatel a návštěvníků

60 % byli lidé starší šedesátí let. Jen pro srovnání, v roce 2000 se podařilo získat reprezentativnější vzorek 278 respondentů, ve kterém naopak převažovali lidé mladšího a středního věku. Ukázalo se, že místní obyvatelé hodnotili péči o přírodní prostředí a rozvoj cestovního ruchu v národním parku poněkud kritičtěji než návštěvníci. Došlo například k nárůstu relativního počtu lidí negativně hodnotících existenci národního parku (15 % v roce 2000, 25 % v roce 2010). Ačkoliv pozitivně hodnotí existenci NP mnohem více respondentů (60 % v roce 2000, 63 % v roce 2010), relativní nárůst „nespokojenců“ volá po hlubším zamyšlení nad příčinami tohoto trendu. Je například otázkou, nakolik tato deklarovaná „nespokojenost“ objektivně vypovídá o reálné situaci v našem národním parku a nakolik je podmíněna dalšími faktory, např. špat-

nou informovaností místních obyvatel o poslání národního parku a pravidlech chování na jeho území, celkově nedobrou ekonomickou a sociální situaci v regionu, obecně negativní zkušeností lidí s fungováním úřadů a mnohdy apriorní odpor ke všem státním institucím, vliv médií referujících o vyhrocené situaci v Národním parku Šumava a obava místních z opakování „šumavského scénáře“ apod.

Oproti návštěvníkům také mnohem více místní lidé vidí hlavní problém národního parku ve stavu lesů (32 % dotázaných, 30 respondentů mluví dokonce explicitně o problému „těžby dřeva“). Cca 60 % dotázaných také považuje za nedostatečnou pracovní nabídku na území národního parku. Také tato zjištění je třeba brát velmi vážně a udělat vše pro to, aby do budoucna docházelo k většímu nárůstu spokojenosti také v řadách místních oby-

vatel. Podpora myšlenky národního parku ze strany místních je totiž nezbytným předpokladem jeho dlouhodobé a smysluplné existence.

Výše uvedený výzkum byl součástí rozsáhlého projektu „Systém indikátorů a monitorovací program pro sledování a hodnocení dlouhodobých environmentálních, sociálních a ekonomických změn v národních parcích a biosférických rezervacích České republiky“ realizované v letech 2008 až 2010 Ústavem životního prostředí Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s EnviConsult, s.r.o., pod vedením RNDr. Martina Čihaře, CSc., financovaným Ministerstvem životního prostředí v rámci Resortního programu výzkumu. Kompletní závěrečná zpráva je k dispozici na Správě NP České Švýcarsko.

Richard Nagel

Účastníci česko-německého workcampu pomáhali národnímu parku

Již druhý ročník Česko-německého workcampu se uskutečnil na území Národního parku České Švýcarsko. Celkem 18 mladých účastníků strávilo jeden týden společnou prací na území našeho NP.

Díky workcampu a jeho účastníkům se podařilo postavit maketu milíře, který se stane součástí nově vznikající naučné stezky po Jetřichovických skalách, zasadit téměř 2.500 sazenic jeřábu ptačího

v okolí Purkartického lesa, vytrhat a zlikvidovat netýkavku malokvětou v soutěskách říčky Kamenice u Dolského mlýna a uklidit část stezek v Národním parku během svých výletů.

Součástí workcampu nebyla ale jen práce, nýbrž také zábava v podobě společných her, večerního grilování, návštěvy Domu České Švýcarska či Evropské noci pro netopýry a přednášky o Národním parku. Účastníci tábora si navíc vyzkoušeli, jaké to je, bydlet jako kočovní Mongolové v jejich domovině, neboť se v průběhu tábora bydlelo v mongolských jurtech a spalo ve spacácích. Velkou zajímavostí tohoto tábora bylo také to, že účastníci si jednotlivá jídla připravovali z BIO potravin. Největším přínosem pro účastníky workcampu ale bylo prohloubení jejich jazykových znalostí a poznání svých zahraničních sousedů.

Hlavním organizátorem workcampu bylo Nationalparkzentrum z Bad Schandau a Správa NP České Švýcarsko.

Jakub Juda

Soutěž pro zvědavé a hravé čtenáře

Již třetí opakování soutěže „Hledáme živočicha“ jsme pro Vás připravili v tomto vydání našeho zpravodaje. Tentokrát určujete živočicha ze tří obrázků, které Vám napoví, jaké zvíře se za nimi skrývá.

První obrázek ukazuje hledané zvíře zaimenované pomocí fotopasti v lednu 2011 na území národního parku.

Druhý obrázek, který byl pořízen v děčínské zoo, vyobrazuje naši šelmu odpočívající na stromě.

A poslední obrázek představuje jeden z pobytových znaků této šelmy - stopu.

Pokud jste poznali, jaké zvíře se za obrázky skrývá, napište nám svůj tip na emailovou adresu j.juda@npcs.cz nebo ČR - Správa NP České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa – obálku označte heslem „HLEDÁME ŽIVOČICHA“. Uzávěrka soutěže proběhne 30. března 2012. Po uzávěrce soutěže vylosujeme tři úspěšné soutěžící, kteří od nás obdrží zajímavý výherní balíček z Českého Švýcarska. Správnou odpověď a přehled vítězů naleznete v následujícím vydání tohoto zpravodaje na jaře 2012.

Zvíře, které se skrývalo (zpolo zahrabáno do písku) na fotografii v minulém čísle zpravodaje, byla **blatnice skvrnitá**. Dětem jsme jako odpověď uznali i ropuchu obecnou. Třemi výherci z minulého kola jsou: Ivana Jiroudková z Děčína, Pavel Mikeš z Křemže a Stejskalovi (Maruška, Amálka a Jirka) z Buchlovic, kteří zaslali svou odpověď kolektivně. Všem výhercům blahopřejeme! **Jakub Juda**

České Švýcarsko - zpravodaj Správy Národního parku České Švýcarsko, ročník 10, číslo 2/2011, č. reg.: MK ČR E 13314.

Vydává: Správa Národního parku České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel./fax: +420-412 354 055.

Redakce: Natalie Belisová (n.belisova@npcs.cz). Grafická úprava: Pavel Panenka (panenka@principdc.cz).

Tisk: BFHM, spol. s r. o., 403 36 Libouchec 84. Vyšlo v listopadu 2011. **Neprodejné.**